

0269-0274- SS Felix I – Epistolae

[0143]

FRAGMENTUM [[0143].]

[0143C] Felicis sanctissimi episcopi Romae et martyris ex epistola ad Maximum episcopum et clerum Alexandrinum.

De Verbi autem incarnatione et fide, credimus in Dominum nostrum Jesum Christum ex virgine Maria [0143D] natum, quod ipse est sempiternus Dei filius et Verbum, non autem homo a Deo assumptus, ut alius sit ab illo. Neque enim hominem assumpsit Dei Filius, ut alius ab eo exsistat: sed cum perfectus Deus esset, factus est simul et homo perfectus, ex virgine incarnatus.

[0144C]

Φήλικος, τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ῥώμης καὶ μάρτυρος ἐκ τῆς πρὸς Μάξιμον, τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν κληρὸν Ἀλεξανδρείας ἐπιστολῆς.

Περὶ δὲ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου καὶ τῆς πίστεως, [0144D] πιστεύομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας γεννηθέντα, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀΐδιος, Υἱὸς καὶ Λόγος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος ὑπὸ Θεοῦ ἀναληφθεὶς, ἵν' ἕτερος ἢ παρ' ἐκεῖνον. οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπον ἀνέλαβεν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, ἵνα ἕτερος παρ' αὐτόν· ἀλλὰ, Θεὸς ὢν τέλειος γέγονεν ἅμα καὶ τέλειος ἄνθρωπος, σαρκωθεὶς ἐκ παρθένου·

[0145]

S. FELICIS PPAE I ET MARTYRIS EPISTOLAE DUBIAE QUATUOR.

EPISTOLA I. AD PATERNUM EPISCOPUM. De judiciis et accusationibus et defensionibus sacrorum ordinum.

I.—Quod detractores et fautores inimicorum ab accusatione episcopali submoveantur.

II.—Ne minores a majoribus accusationibus impetantur.

III.—In re dubia non judicetur certa sententia de his [0145B] qui adversus clericum causam aliquam habebunt in provincia.

IV.—Clerici actiones suas exercent.

V.—Primates in accusatum episcopum quomodo se gerere debeant.

VI.—Judices Ecclesiae ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant, et ne proditoris calumnia aut vox audiatur.

Charissimo atque dilectissimo Paterno coepiscopo, Felix episcopus in Domino salutem.

Gaudere me plurimum¹, et exultare in Domino, dilectionis tuae scripta fecerunt, quibus evidenter ostenditur. quantum catholicam diligis fidem, et quantum haereticum detestaris errorem. [0145C] Haeresis quippe est nimis impia, et evangelicae veritatis inimica, quae non portionem aliquam laedere, sed ipsa christianae religionis conatur fundamenta convellere. Quoscumque² enim rapit ad se, non solum in hoc vitium, sed in multa alia vitia ruere facit: et ipso suadente antiquo hoste, non solum persecutores Ecclesiae, sed etiam sacerdotum ejus, fiunt. Una igitur mente corrigere curemus et insequamur tales, et ab hoste suo Ecclesiam, ejusque fideles et sacerdotes Domini, nitamur liberare. Praestabit vires omnipotens redemptor noster charitati atque justitiae³: praestabit nobis, longe a se positus, unitatem Spiritus sui ipse, cujus artificio, quasi in arcae modum, quatuor mundi constructa lateribus, atque imputribilium lignorum compage, et bitumine charitatis adstricta est Ecclesia, ut nullius adversitate Spiritus, nullius venientis extrinsecus tumore fluctus perturbetur. Sed quemadmodum illius gubernante gratia, petendum est, ut nulla nos superveniens exterius unda conturbet, ita ex totis orandum [0145D] est visceribus, frater charissime, ut suae providentiae dextera cumulum sentinae nobis interioris exhauriat. Adversarius quippe diabolus, qui contra humiles saeviens, sicut leo rugiens circuit, quaerens quem devoret⁴, non jam, ut cernimus, caulas circumivit⁵, sed ita valide in quibusdam Ecclesiae necessariis membris dentem figit, ut nulli dubium, [0146] quia nisi unanimiter, faciente Domino, cunctorum provida pastorum turba concurrat, omne (quod absit) citius ovile dilaniet.

I. Quapropter detractores, qui divina auctoritate eradicandi sunt, et fautores inimicorum, ab episcopali submovemus accusatione.

II. Similiter ne summorum quispiam⁶, minorum accusationibus impietatur, aut dispereat.

III. Neque in re⁷ certa [0146B] judicetur sententia, nec ullum iudicium, nisi ordinabiliter habitum, teneatur.

IV. Si quis super quibuslibet criminibus clericum pulsandum crediderit, in provincia, in qua⁸ consistit ille qui pulsatur, suas exerceat⁹ actiones, nec aestimet eum accusator alibi, aut longius pertrahendum ad iudicium. Illi vero, qui pulsatus fuerit, si iudices suspectos habuerit, liceat appellare primates.

V. Primates quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quam apostolica freti auctoritate, aut reum se ipse confiteatur¹⁰, aut per innocentes et canonicè examinatos regulariter testes convincatur. [0146C] Aliter irritam esse censemus et injustam episcoporum damnationem, et idcirco a synodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus, in cunctis subveniatur causis.

VI. Caveant¹¹ iudices Ecclesiae, ne absente eo cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, qui etiam rationem pro actione fratrum in praesentia dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox¹² audiatur. Nemo enim debitorem amplius potest cognoscere, quam ille qui injuriam ejusque sustinuit¹³ nequitiam. Omnes ergo qui in Christo volunt pie vivere necesse est ut ab impiis dissimilibus patiantur opprobria, et despiciantur tamquam stulti et insani¹⁴, qui praesentia bona perdunt, ut invisibilia et futura acquirant. Despectio tamen et irrisio talium in ipsos retorquetur qui ipsos infestant: quia et abundantia eorum in egestatem, et superbia transibit in confusionem. Et quidquid justis adversitatum vel malorum [0146D] irrogatur, non est poena criminis, sed virtutis examen. Et sicut aurum, quanto plus excoquitur, tanto melius efficitur: sic justus, quanto plus tribulatur (si ipsam tribulationem patienter portaverit) multo purior et charior Deo redditur. Unde ipsa per se Veritas dicit¹⁵: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum¹⁶.

¹ (S. Leo, ep. 31)

² [a [0145D] Quocumque enim serpit Labb.]

³ (S. Greg., ep. 36, lib. IV)

⁴ (I S. Petr., V)

⁵ [b [0145D] Circuit Labb.]

⁶ (Hadr., col. 19)

⁷ (S. Greg., ep. 30, lib., VIII)

⁸ (Hadr., col. 8)

⁹ [c [0146D] Exerat Labb.]

¹⁰ (An. in const., lib. IX, tit. 40, cod. The., 11, q. 3, Irritum esse episcoporum)

¹¹ (Conc. Carth., IV, c. 28)

¹² [d [0146D] Calumniatoris vox umquam Labb.]

¹³ (Cod. The., const. 3, tit. 10, lib. X)

¹⁴ (Prosp., sent. 32, ex Aug. in ps. CXXXII)

¹⁵ (S. Matth., V)

[0147A] De talibus Dominus per Isaiam loquitur, dicens¹⁷: Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus. Dixerunt fratres vestri, odientes vos et abjicientes propter nomen meum: Glorificetur Dominus, et videbimus in laetitia vestra: ipsi autem confundentur. Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit masculum. Quis audivit umquam tale? et quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die una? aut parturietur¹⁸ gens simul, quia parturivit et peperit Sion filios suos? Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? Si ego, qui generationem caeteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus? Laetamini cum Jerusalem, et exultate in ea omnes qui diligitis [0147B] eam. Gaudete cum ea universi gaudio, qui lugetis super eam, ut sugatis et repleamini ab ubere consolationis ejus, ut mulgeatis et deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus, quia haec dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, et quia torrentem inundantem gloriam gentium quam sugetis. Ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, et in Jerusalem consolabimini. Videbitis, et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra sicut herba germinabunt. Et cognoscetur manus Domini servis ejus, et indignabitur inimicis suis. Quia ecce Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadriga¹⁹ ejus, reddere indignatione furorem suum, et increpationem suam in flamma ignis. Quia in igne Dominus dijudicat²⁰, et in gladio suo ad omnem [0147C] carnem, et multiplicabuntur interfecti a Domino. Qui sanctificabantur, et mundos se putabant in hortis post januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, et abominationem, et murem: simul consumentur, dicit Dominus. Ego autem opera eorum, et cogitationes eorum, venio ut congregem cum omnibus gentibus et linguis: et venient et videbunt gloriam meam, et ponam in eis signum. Et mittam ex eis qui salvati fuerint, ad gentes, in mari, in Africa, in Lydia²¹ tendentes sagittam in Italiam, et Graeciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, et non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, et in quadrigis, et in lecticis, et in mulis, et in carrucis ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit [0147D] Dominus: quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domo Domini. Et assumam ex eis in sacerdotes et in levitas, dicit Dominus: Quia sicut coeli novi, et terra nova, quae ego facio stare coram me, dicit Dominus, sic stabit semen vestrum et nomen vestrum. Et erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato et veniet omni scaro, ut adoret coram facie mea, dicit Dominus. Et egredientur et videbunt cadavera virorum, qui praevaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, et [0148A] ignis eorum non exstinguetur, et erunt usque ad satietatem visionis omni carni. Quid aliud detrahentes faciunt²², nisi in pulverem flant, atque in oculos suos terram excitant? Et unde plus detractationis perflant, inde magis nihil veritatis vident? Tales tamen, frater charissime, portandi sunt et corrigendi, quia caeci sunt, et duces caecorum²³. His, charissime, respondi breviter consultis tuis, quae te et omnes episcopos regulariter tenere mandamus. Tuam tamen, frater, monemus prudentiam, ut pro statu Ecclesiae et sacerdotum ejus, pro viribus elaborare studeas, et ordinem sanctae romanae et apostolicae Ecclesiae per omnia teneas, et violari sanctorum decreta non permittas, sed omnes quoscumque potueris, instruas, ut fructuosos manipulos [0148B] Domino repraesentes. Vale.

Data nonis²⁴ junii, Claudio et Aureliano²⁵ viris clarissimis consuribus.

EPISTOLA II. DE AUCTORITATE JUDICIS SEDIS APOSTOLICAE, ET DE EPISCOPIS ACCUSATIS²⁶

Felix episcopus universis episcopis per Galliae provincias constitutis, in Domino salutem.

¹⁶ [(1) [0148D] [[0148] This note is printed at the foot of column 148 but its callout number, (1), does not appear in the text.] Falsas cos. nota quamcumque te vertas in partem.]

¹⁷ (Isa., LXVI)

¹⁸ [a [0147D] Parietur Labb.]

¹⁹ [b [0147D] Quadrigae Labb.]

²⁰ [c [0147D] Dijudicabit Labb.]

²¹ [d [0147D] Libya Labb.]

²² (S. Greg., ep. XLV, lib. VIII)

²³ (S. Matth., XV)

²⁴ [e [0147D] Nono kalend. Labb.]

²⁵ [f [0148D] Mariniano Labb.]

²⁶ [g [0148D] Et de memoriis martyrum Labb.] .

Bonorum operum et spiritualium studiorum Deum auctorem esse²⁷ non dubium est, qui eorum incitat mentes et adjuvat actiones. Unde laetari me fecerunt scripta vestra, ex bono studio et ex integritate fidei devotionis vestrae: sed ex afflictione et contritione vestra magna ex parte tristavere. Tristis enim, tristes²⁸ [0148C] legi litteras vestras, et scripta moesta moerore debito percurri: quia sicut nos Ecclesiarum pax, sacerdotumque ejus concordia et tranquillitas plebis audire²⁹ facit gaudium³⁰, ita nos affligit et dejicit fraterna afflictio. Vos tamen nolite multum tritari³¹, quia sicut ipsa per se Veritas ait: Si de hoc mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: sed quia de hoc mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus³², id est, mundi amatores. Quidquid tamen hi loquantur, aut adversum vos agant, vos tamen semper integram servate fidem, et puram habetote conscientiam, ut integer spiritus et anima servetur in die Domini³³. Nos vero ad supplementum vestrum fratres et coepiscopos nostros [0148D] vocavimus amplius quam septuaginta, cum quibus haec quae subter habentur inserta, regulariter tractanda decrevimus. Vestris enim epistolis in omnium audientia perlectis, quae multas (ut nostis) querimonias et oppressiones in se continebant vestras, decretisque, quae sunt de accusationibus episcoporum, sancta synodus³⁴ [0149A] dixit: Haec sunt, quae deinceps propter malorum hominum insidias, qui in Ecclesiam et in ecclesiasticos saeviuunt viros indifferenter, et conservare firmissime volumus in saeculo: Si quis episcopus ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, fuerit accusatus, postquam ipse ab eis caritative conventus fuerit, ut ipsam causam emendare debeat, et eam corrigere noluerit, non olim, sed tunc ad summos primates causa ejus canonice deferatur, qui in congruo loco, intra ipsam provinciam, tempore congruo³⁵, id est, autumnali vel aestivo, concilium regulariter convocare debebunt, ita ut ab omnibus ejusdem provinciae episcopis inibi audiatur. Quo et ipse regulariter convocatus; si eum aut infirmitas³⁶ aut alia gravis necessitas non detinuerit, adesse debet: quia ultra provinciae terminos accusandi ante licentia non est, qua audientia rogetur. Nam si suis fuerit, aut Ecclesiae sibi commissae rebus expoliatus, aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) a sede propria ejectus, aut in detentione aliqua a suis ovibus fuerit sequestratus: tunc canonice antequam in pristino statu restituatur cum omni privilegio sui honoris, et sua omnia, quae insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus redintegrentur: nec convocari, nec judicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate (minime tamen judicandus) advenire sponte elegerit. Nullatenus ergo a quoquam respondere rogetur³⁷ omnia quae per suggestiones inimicorum [0149C] suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur³⁸; praesul vero cum omni honore statui pristino reddatur, et ipse dispositis ordinatisque libere atque secure diu suis, tunc regulariter infra quatuor vel quinque, aut septem³⁹ menses, juxta quod possibilitas ei fuerit, et non ante, convocatus ad tempus, concilio in legitimo et canonico, veniat ad causam: et si ita juste videtur, accusantium propositionibus respondeat. Nam hoc summopere providendum est, ne antequam haec fiant, coactus respondeat, quia contentio semper vitanda est. Adimi namque episcopo episcopatum⁴⁰, antequam causae ejus exitus appareat, nulli christiano videri jure potest, quia talis [0149D] praesumptio sacrilegium est, et auctor talium, sacrilegus. Quod si aegrotans fuerit episcopus⁴¹, aut aliqua eum gravis necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat. Nec a [0150A] communione suspendatur, cui crimen intenditur⁴²; nisi ad causam suam dicendam electorum judicium die statuta litteris evocatus, minime occurrerit: hoc est, nisi eum aliqua praeoccupaverit necessitas infra spatium praedictorum mensium, et eo amplius, prout causa dictaverit. Quod si ex utraque parte ad causam dicendam venerint; quia unus absque altero audiri non debet, quaerendum est in judicio, cujus sint conversationis et fidei atque suspicionis accusatores aut qua intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, nisi bonae conversationis et rectae fidei viri, hi videlicet qui omni suspicione careant, et bona vita clareant, neque infames existant. Quod

²⁷ (S. Leo. ep. 32)

²⁸ (Petri Chrysologi, ep. ad Eutychem)

²⁹ [h [0148D] Adire Labb.]

³⁰ [i [0148D] Gaudere facit gaudio coelesti Labb.]

³¹ (S. Greg. ep. 45, lib. VIII)

³² (S. Joan., XV)

³³ (I Thees., V)

³⁴ [(1) [0149D] Syn. romana dicitur Hadr., coll. c. 5, sed quae, quove tempore nondum patet. Ex hac enim epistola, quae spuria est nihil colligi potest.]

³⁵ [(2) [0149D] Apud Had. legitur: tempore a canonibus praevero idem apostolus dicit: Si enim cum inimici esse-
fixo Nicaenis. Inde arguitur fraus interpolatoris.]

³⁶ (cod. The. lib. IX, tit. I, const. 10, 3, q. 2, si episcopus [0149B] suis fuerit)

³⁷ [a [0149D] Cogatur Labb.] , antequam integerrime [(3) [0149D] Ita et manuscr.]

³⁸ [(4) [0149D] Concil. rom. III, sub symmacho.]

³⁹ [b [0149D] Sex, aut Labb.]

⁴⁰ (Conc. Afr., c. 87)

⁴¹ (3 q. 3, si aegrotans)

⁴² (Concil. Carth. III, can. 7)

si accusatorum personae in iudicio⁴³ [0150B] episcoporum culpabiles apparuerint⁴⁴, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen criminales) vel ecclesiasticas voluerint. Infamis enim persona⁴⁵, nec procurator potest esse, nec cognitor. Absente vero adversario⁴⁶, non audiatur accusator: nec sententia, absente parte alia, a iudice dicta, ullam obtinebit firmitatem⁴⁷: neque absens per alium accusari⁴⁸, aut accusare potest, nec affinis illis admittatur. Neminem ergo exhiberi de provincia ad provinciam⁴⁹, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem fuerit [0150C] appellatum, id est, ut auctor semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem sibi adversum senserit, vocem appellationis exhibeat quam nulli oportet negari⁵⁰. Peregrina vero iudicia⁵¹ generali sanctione prohibemus: quia indignum est, ut ab externis iudicetur qui comprovinciales⁵² et a se electos debet habere iudices. Haec, fratres, ad vestram et omnium coepiscoporum opem et defensionem in synodo unanimiter sunt decreta, ut si forte aliqui⁵³ stultorum vos accusare, qui diabolicae deceptionis errore decepti sunt, voluerint, dum ista legerint vel audierint, [0150D] respiscant et ad unitatis concordiam revertantur: et quod prius erat in ultionem, transibit in gloriam. Nam procul dubio multi sunt, qui (secundum apostoli vocem) prurientes auribus, a veritate auditum avertunt, ad fabulas autem convertuntur⁵⁴ et ad nocumenta honorum⁵⁵ transeunt. Ait⁵⁶ autem idem apostolus de infidelium ignorantia: Si cognovissent, numquam Dominum gloriae crucifixissent⁵⁷. Similiter si hi Dominum perfecte agnovissent et amassent, numquam servos ejus perturbassent, nec verbis aut factis persecuti essent. Quod⁵⁸ [0151A] mus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus⁵⁹, cur insequimur fratres? Cur perturbamus statum Ecclesiae Dei, et eos qui ei servire debent, affligimus? Martyres enim passi sunt⁶⁰, non tamen animae eorum occisae sunt in corporis passione, ore Veritatis attestante: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere⁶¹. Ubi agnosci oportet, quod si animae martyrum, corpore perempto, suppliciiis extinguere non possunt, nec animae praedicatorum et doctorum persequi debuissent, aut perturbari, et a Dei famulatu averti, quia cum corporibus non deficiunt. Tales autem perturbatores Ecclesiae non solum praedicta agunt mala, sed et memorias⁶² martyrum execrantur. [0151B] Quapropter in praefata constituimus synodo, vobisque et omnibus Ecclesiis tenendum et agendum mandamus, ut super memorias martyrum missae celebrentur, ne memoriae eorum a talibus extinguere, aut veneratio possit prohiberi. Vos vero, fratres, nolite multum turbari, nolite vexari, sed confortamini in Domino, et in potentia claritatis ejus⁶³. Habetote interim ista ad suffragium vestrum, apostolica auctoritate decreta: et scitote nos semper paratos habere etiam (si necesse fuerit) usque ad mortem, ad quaecumque vobis necessaria fuerint (Domino opem ferente) perficienda. Illi tamen, auctore Deo, peribunt, et vos stabitis, si tamen labor vester non fuerit inanis, sed plenus fide et charitate. Vae, inquit propheta, qui potum dat amico suo, mittens [0151C] fel suum⁶⁴. Et iterum sapientissimus Salomon ait⁶⁵: Qui loquitur iniqua non potest latere, nec praeteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus ergo impii interrogatio erit. Sermonum autem illius auditio ad Dominum perveniet, et ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur⁶⁶. Haec enim si amplecti voluissent proprio et sano sensu, ad reprobum sensum minime laberentur: sed per Dei timorem sermonum suorum praecaventem custodiam, piam sanctorum patrum diffinitionem sine quadam nocumenti praesumptione, utique conservassent. Quoniam dicit

⁴³ (3, q. 10. Si accusatorum personae)

⁴⁴ (idem, Conc. Carth.)

⁴⁵ (3, q. 7, Infamis persona)

⁴⁶ (3, q. 9, Absente adversario)

⁴⁷ (Vide Anianum in sent. Pauli, lib. V, tit. 2 et 5)

⁴⁸ (3, q. 9, Absens per alium)

⁴⁹ (Vide novellam tertiam libri tertii et Anianum et cod. Theod. const. 4, lib. II, tit. I)

⁵⁰ (Huc usque caput 5, coll. Hadr., quibusdam subinde insertis)

⁵¹ (3, q. 6, Peregrina iudicia)

⁵² (Hadr. coll. 17, ex const. 10, tit. 1, lib. IX, cod. The.)

⁵³ (Concil. Hisp. II, c. 13)

⁵⁴ (I Tim., IV)

⁵⁵ [c [0150D] Bonorum Labb.]

⁵⁶ (idem conc. cit.)

⁵⁷ (I Cor. II)

⁵⁸ [d [0150D] Quum Labb.]

⁵⁹ (Rom. V)

⁶⁰ (idem Conc. cit.)

⁶¹ (I Matth. X)

⁶² (Conc. Gangrense, cap. 20, interp. Dion.)

⁶³ (Ephes., VI)

⁶⁴ (Habac., II)

⁶⁵ (Haec eodem in ep. Felicis II, ad Aegyptios)

⁶⁶ (Sap., I).

sacrum eloquium: Consilium bonum conservabit te, et mens bona custodiet te⁶⁷. Non enim [0151D] de fontibus salutaribus spiritualiter ad acquisitionem aeternae vitae procedunt tales accusationes et detractones, atque ideo competenter nos beatus Paulus apostolus praemunens ait: Non debere plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem⁶⁸, in definitione pietatis perdurantes. Qui enim haec praetereunt, non tantum laesi sunt, decedentes a corroboratione sua, sed insipientiae suae dereliquerunt domibus memoriis, ut in his, in quibus peccaverunt, minime latere potuissent. Gloria [0152A] enim et contumelia in loquela⁶⁹, et in loquela linguae hominis⁷⁰ casus illius est. Ideoque conveniens est, hanc quidem ostensionem reprehensionum illorum nostris actibus inseri, ne ulterius jam talia patiamini, seminantibus eis zizania et scandala, sed laetari in officiis et dogmatibus vestris mereamini. Igitur erubescant, ac talia et huiusmodi blasphemiam subtrahere testinent, si noluerint a sacerdotali nostro collegio segregati, et a totius christiani populi societate divelli. Licet namque de his plura et per necessaria, quae in decretis sedis apostolicae et ab apostolis eorumque successoribus, nostris videlicet praedecessoribus, statuta inveniuntur, dicere et conscribere potuissemus, tamen melius nobis visum est, ut epistolam oratione claudamus. Deus omnipotens et huius unigenitus Filius, et salvator [0152B] noster Christus hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus et coepiscopis nostris, quibuscumque tribulationibus laborantibus, totis succurratis viribus, et cum eis compatientes, crucem ejusdem Domini Salvatoris portetis, ut veri ipsius discipuli coram omnibus appareatis, ut et vos, et qui vobiscum sunt, hic et in futuro meliora possideatis, quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se⁷¹. Per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem et cum quo omnipotenti Deo gloria in saecula saeculorum. Amen. Valere vos opto, charissimi fratres. Data quinto idus augusti, Claudio et Paterno viris clarissimis consularibus⁷².

EPISTOLA III. AD BENIGNUM EPISCOPUM. [0152C]

I. Errant qui Filium non videre Patrem contendunt, eo quod Deum nemo vidit umquam.

II. Errant affirmantes Filium minorem Patre, quia ille invisibilis, Filius vero visibilis.

Dilectissimo fratri Benigno episcopo, Felix episcopus, in Domino salutem.

Suscipientes fraternitatis tuae epistolas⁷³, quibus me requisisti super fidei documentis, quae ab aliis habebantur aliter, quam rectae fidei contineant sacramenta, prout Dominus dedit, pro fraternitatis amore respondere non resultavimus. Semper enim dubia et majora negotia, terminum ab hac [0152D] sancta sede, a tempore apostolorum, qui eam suis documentis instruxerunt, accipere consueverunt. Et ideo tu recte fecisti, quod huius sanctae sedis consultis te caeterosque firmari et instrui voluisti.

I.—Continebant enim litterae tuae, fratrumque tuorum, quod quidam dicunt, Filium non posse proprie videre Patrem, quia scriptum est: Deum enim nemo vidit umquam. Et alii fingunt: Ideo minor est Patre Filius, quoniam Pater illi perhibet testimonium. Quidam autem garrunt, quod IX; S. Luc., IX; I Cor., IV; Colos., I; I Tim., I), Filius vero visibilis comprobatur. Hi enim ignorantes divinarum Scripturarum et apostolorum jura, ex proprio aut adulterino sensu talia fabricant, et seducere corda fidelium quaerunt⁷⁴. Nos vero ad ipsius fontis originem redeamus, ex quo Filium Patrem semper videre potuisse vel posse, evidentioribus testimoniis Veteris et Novi Testamenti litteris docemus, Salomone dicente: Est tecum sapientia, quae novit opera tua, quae adfuit tibi cum faceres orbem terrarum, et ipsa novit quid sit placitum coram oculis tuis. Et Dominus in Evangelio: Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Et iterum: Nemo Deum [0153B] vidit umquam, nisi unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit. Et iterum Judaeis dixit: Vos non nostis eum, ego autem novi eum. Quod si dixerō, quia non novi eum, ero similis vobis, mendax. Item ibi:

⁶⁷ (Prov., II)

⁶⁸ (Rom., XII)

⁶⁹ (Eccles., V)

⁷⁰ [a [0151D] In lingua hominis Labb.]

⁷¹ (I Cor., II)

⁷² (an. Christi 269, nondum mortuo Dionysio)

⁷³ (Zacharias, ep. V)

⁷⁴ [(1) [0153D] Videsis Ithacii adv. Varimadum Arianum, cap. 18, 19, 20, eorumque titulos, atque inde fraudem agnosce.]

Qui ex Deo est, hic novit eum: Et iterum: Ego novi eum, quia ab ipso sum. Ecce docuimus quia videt semper Filius Patrem. Quomodo adstruunt eum Patrem non posse videre, in cujus sinu nascitur permanere? Si sereno sensu divinas recenseas Scripturas, invenies non solum Patrem Filio testimonium perhibentem, sed totam simul inseparabilem trinitatem, ipso Domino protestante, qui ait: Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, et testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater⁷⁵. Et iterum: Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium [0153C] meum verum est, quia scio unde venio, et quo vado (Ibidem) . Et de Spiritu Sancto: Cum venerit Paracletus spiritus veritatis, ille testimonium perhibebit de me⁷⁶. Intende, quaeso, intende quoniam, in quibus una testificationis virtus ostenditur, nullus ab alio neque potior neque inferior iudicatur.

II.—Saepius ista jam diximus, quia secundum⁷⁷ hominis formam Filius visibilis dicitur, secundum vero deitatis substantiam invisibilis praedicatur, Paulo attestante apostolo: O altitudo, inquit, divitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viae ejus⁷⁸! Et in Isaia: Cui similem aestimatis eum, cum sit ipse invisibilis⁷⁹? Et item Apostolus: Mihi autem minimo omnium sanctorum data est gratia haec in gentibus, [0153D] evangelizare investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes, quae sit dispositio sacramenti absconditi a saeculis, in quibus omnia creavit⁸⁰. Item ipse: Qui est, ait, imago Dei invisibilis⁸¹. Et ad Colossenses: Ego Paulus minister, qui nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis, et suppleo quae desunt tribulationum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei in ministerium Christi, [0154A] quod absconditum fuit a saeculis et a generationibus⁸². Item ibi: Ut consolentur corda eorum in charitate, in omnes divitias adimpletionis intellectus, in agnitionem mysterii, quod est Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi⁸³. Et in psalmo LXXVI: In mari est via tua, et semitae tuae in aquis multis, et vestigia tua non cognoscentur. Et in Salomone: Sapientiam Dei praecedentem omnia, quis investigabit⁸⁴? Item ibi: Radix sapientiae cui revelata est? et astutias illius quis agnovit (Ibidem) ? Item ibi: Disciplina sapientiae cui manifestata est, et multiplicationem ingressus illius quis intellexit (Ibidem) ? Item ibi: Quoniam mirabilia sunt opera Domini solius, et gloriosa et absconsa, et opera illius invisa hominibus⁸⁵. Ecce sicut Pater invisibilis [0154B] est, ita etiam et Filius invenitur. Quomodo ergo ab illis, qui hoc dicunt quod mandastis, in eo quod nobis carnaliter se videri dignatus est, Patre inferior iudicatur? Talibus nolite credere vos, et alios ab eorum sensu avertere docete. Vos ergo servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore⁸⁶. Apprehendite disciplinam, ne pereatis de via justa. Haec vero⁸⁷ apostolorum est viva traditio, haec vera charitas, quae praedicanda est, ac veraciter diligenda ac fovenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda. Haec sancta et apostolica mater omnium ecclesiarum⁸⁸, Christi Ecclesia, quae per Dei omnipotentis gratiam, a tramite apostolicae traditionis numquam errasse probatur, nec ab haereticis [0154C] novitatibus depravanda succubuit, sed ut in exordio normam fidei christianae percepit ab auctoribus suis, apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus manet, secundum ipsius Domini Salvatoris divinam pollicitationem, qui suorum discipulorum principi in suis fatus est evangelii: Petre, inquit, ecce Satanas expetivit ut cribraret vos, sicut qui cribrat triticum. Ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos⁸⁹. Consideret itaque vestra excellens prudentia, quam bonum sit persistere in dispensatione vobis credita, et in fide recta, atque haereticis et aemulis Christi repugnare, et numquam a veritatis tramite declinare. Quoniam Dominus et Salvator omnium, cujus fides est, qui pro nobis mori non dubitavit, et proprio nos suo redemit sanguine, fidem beati Petri [0154D] non defecturam promisit, et confirmare eum fratres suos admonuit: quod apostolicos pontifices, meae exiguitatis praedecessores, confidenter fecisse, semper cunctis est cognitum. Quorum et pusillitas mea, licet impar et minima, pro suscepto tamen divina dignatione ministerio, pedisequa cupit existere. Vae enim nobis erit, qui hujus ministerii onus susceptum habemus, si veritatem Salvatoris nostri Jesu Christi, quam apostoli praedicaverunt, praedicare neglexerimus. Vae erit nobis, si silentio veritatem oppresserimus, quam erogare nummularii jubemur, id est, christianos populos imbuere et docere. Quid in ipsius

⁷⁵ (S. Joan., VIII)

⁷⁶ (Joan., XV)

⁷⁷ [(2) [0153D] Ithacii cap. 20, quo mentionem fieri vides superiorum.]

⁷⁸ (Rom., XI)

⁷⁹ (Isai., XL)

⁸⁰ (Ephes., III)

⁸¹ (Coloss., I)

⁸² (Ibidem)

⁸³ (Coloss., II)

⁸⁴ (Eccl., I)

⁸⁵ (Eccl., II)

⁸⁶ (Psal. II)

⁸⁷ (24, q. 1. A recta ergo fide)

⁸⁸ (Agath. ep. ad Const. Imp., act. IV. conc. VI aecumenici)

⁸⁹ (S. Luc., XXII)

futuro Christi dicturi sumus examine, si sermonum [0155A] ejus veritatem confundimur praedicare? Quid erit de nobis, cum de commissis nobis animabus, et de officio suscepto rationem justus judex Christus Deus noster districtam exegerit⁹⁰? Ideo, fratres, hortor dilectionem vestram⁹¹, obtestor et moneo, ut qua potestis et debetis, sollicitudine vigiletis, ad investigandos haereticos, et inimicos sanctae Dei ecclesiae, et a sanis mentibus, ne pestis haec latius divulgetur, severitate [0156A] qua potestis, pro viribus extirpetis. Quoniam ut habeat a Deo dignae remunerationis praemium, qui diligentius, quod ad salutem commissae sibi plebis proficiat, fuerit executus: ita ante tribunal Domini de reatu negligentiae se non poterit excusare, quicumque plebem suam contra sacrilegae persuasionis auctores noluerit custodire. Data Nonis Februarii, Claudio et Paterno viris clarissimis consulibus⁹².

EPISTOLA IV⁹³ . AD MAXIMUM EPISCOPUM ET CLERICOS⁹⁴ ALEXANDRIAE.
De Christi divinitate et humanitate fragmentum.

[0155A] De incarnatione vero Verbi et fide credimus in Dominum nostrum Jesum Christum ex Maria Virgine [0155B] natum, quoniam ipse est aeternus Dei Filius: Nec enim hominem assumpsit Dei Filius, ut esset alter praeter ipsum: sed Deus existens perfectus, factus est simul et homo perfectus, incarnatus ex Virgine.

[0156A]⁹⁵

Περὶ δὲ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου καὶ τῆς πίστεως, πιστεύομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας γεννηθέντα, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ αἰδιος Υἱός, καὶ Λόγος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος ὑπὸ Θεοῦ ἀναληφθεὶς, ἵν' ἕτερος ἢ παρ' ἐκεῖνον. Οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπον ἀνέλαβεν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ἵν' ἢ ἕτερος παρ' αὐτὸν· ἀλλὰ, Θεὸς ὢν τέλειος, γέγονεν ἅμα καὶ τέλειος ἄνθρωπος, σαρκωθεὶς ἐκ παρθένου.

⁹⁰ (I Cor., IX; S. Matth., XXV)

⁹¹ (S. Leo. ep. adv. Manichaeos)

⁹² (269 nondum electo Felice)

⁹³ [(1) [0155B] Hujus epistolae fragmentum extat in concilio Chalcedonensi, actione prima, et apud Cyrillum in sua Apologia. Doctissimis quibusdam viris auctoribus, a Felice II scriptam fuisse existimatum est, hac de causa, quod praedictum fragmentum utrobique post epistolam Julii papae attexatur. Verum argumentum et titulus epistolae eam sententiam firmissime refellunt. Nam si scriptum est, quod titulus indicat, ad Maximum Alexandrinum episcopum, [0155C] Dionysii successorem, non secundus, sed primus Felix eam scripsisse potuit: eodem enim tempore Felix Dionysii romani pontificis successor, universae Ecclesiae praesedit, quo Maximus post Dionysium Alexandrinae Ecclesiae praefuit. Occasio scribendae hujus epistolae haec est: Cum a Paulo Samosateno catholicae veritati recens vulnus inflictum esset, et cicatrix de errore Sabellii nondum obducta fuisset, Felix pontifex de Filii Dei divinitate, ac pariter humanitate, naturisque duabus in una persona distinctis, ad Maximum Alexandrinum episcopum hanc epistolam scripsit, ut bellum adversus Sabellium et Samosatenum a duobus Dionysiis horum antecessoribus coeptum, utriusque successores ardentibus animis prosequerentur. Proinde hac epistola velut ancipiti gladio utramque haeresim uno ictu confodit; ut dum naturam [0156B] divinam in Christo humanitati ejusdem indivise conjunctam ostendit, Pauli haeresim condemnet: dum vero humanam in eodem Christo a natura divina distinctam esse, et divinae substantiae in tribus personis subsistentiam demonstrat, Sabellium confutet. Quod autem in Chalcedonensi concilio, et apud Cyrillum praedictis locis post Julii epistolam recenseatur, ex eo accidit, quod in his recensendis nullam temporis rationem habuissent. Vincentius autem Lirinensis adversus [0156C] haereses, cap. 42, probe intelligens tempore Felicis secundi nullum Alexandrinae Ecclesiae praefuisse episcopum, nomine Maximum, habita ratione temporis, primo loco Felicem, deinde Julium nominat. Addit idem Vincentius hanc eandem epistolam Felicis papae et martyris inter alia patrum testimonia in concilio Ephesino lectam fuisse (Vide Baron., anno Christi 273, num. 11, 12 et 13). SEVER. BINIUS.]

⁹⁴ [a [0155C] Clerum Labb.]

⁹⁵ [(2) [0156C] Graecum textum exhibemus ex actione I concilii Ephesini, in qua lecta sunt a Petro presbytero Alexandriae et primicerio notariorum selecta ex sanctis Patribus testimonia de Incarnatione D. N. J. C. atque ex capite II partis III ejusdem concilii, sive Apologetico S. Cyrilli Alexandrini patriarchae pro duodecim capitibus adversus orientales episcopos. LABB.]